

Η Ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος

Πηγή: Ηλία Βενέζη «Χρονικόν της Τραπεζής της Ελλάδος», Αθήνα, 1955

Η Επιτροπή της Κοινωνίας των Εθνών που ήλθε τότε εις την Ελλάδα διά την έρευναν των οικονομικών της, τον Απρίλιον του 1927, ήτο υπό την προεδρίαν του Παρέδρου Γενικού Γραμματέως της Κοινωνίας των Εθνών Avenol. Την απήρτιζαν τα μέλη του Δημοσιονομικού και Οικονομικού Τμήματος της Γραμματείας της Κοινωνίας των Εθνών E. Felkin, Jaques Rueff και J. Von Walre de Bordes. Έπειτα από μελέτην ολίγων εβδομάδων η Επιτροπή είχε μίαν σύνθεσιν όλου του οικονομικού μας προβλήματος. Εις έκθεσιν της προς την Δημοσιονομικήν Επιτροπήν, τέλη Μαΐου 1927, η Επιτροπή υπέβαλε τέσσερα υπομνήματα:

1. Επί της ταμιακής καταστάσεως του Κράτους.
 2. Επί του προϋπολογισμού.
 3. Επί της Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος.
 4. Επί της οικονομικής καταστάσεως της Χώρας.
- [...]

Ιδού αι συγκεκριμέναι προτάσεις της Δημοσιονομικής Επιτροπής όπως καθορίζονται εις την έκθεσίν της, χρονολογίας 14 Ιουνίου 1927, προς το Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών.

Έλεγε η Δημοσιονομική Επιτροπή:
«Μία Εθνική Τράπεζα οφείλει να αναλάβη τας βαρείας ευθύνas της σταθεροποιήσεως του νομίσματος. Η Επιτροπή είναι ευτυχής διαπιστούσα ότι η ανάγκη της αναθεωρήσεως των εργασιών της Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος, διά να καταστούν συμφωνότεραι προς τας των άλλων εκδοτικών Τραπεζών, έχει αναγνωρισθή πλήρως.

Η Επιτροπή περιορίζεται να αναφέρει εν γενικαίς γραμμαίς τας μεγάλας αρχάς, των οποίων η πείρα έχει αποδείξει την αξίαν και αι οποίαι δέον να εφαρμοσθούν εάν επιθυμή τις να ασφαλίση την ικανοποιητικήν δράσιν μιας Εκδοτικής Τραπεζής, εις την οποίαν ανήκει κυρίως η ευθύνη της διατηρήσεως της νομισματικής σταθερότητος.

Μεταξύ των αρχών τούτων δύναται τις να μνημονεύση:

1) Την ανεξαρτησίαν της Τραπεζής. 2) Το αποκλειστικόν δικαίωμα της εκδόσεως τραπεζογραμματίων. 3) Τον περιορισμό των εργασιών της Τραπεζής εις δάνεια και προεξοφλήσεις βραχυπροθέσμων, δυναμένας να ρευστοποιηθούν αφ' εαυτών. 4) Την μείωσιν του προς την Τράπεζαν χρέους του Κράτους και τον επακριβή καθορισμόν των προς το Κράτος μελλοντικών πιστώσεων. 5) Την συγκέντρωσιν παρά τη Εθνική Τράπεζή όλων των ταμειακών δοσοληψιών του Κράτους και των κρατικών επιχειρήσεων. 6) Την απόκτησιν καλύμματος επαρκούς διά την καθ' ενιαίον τρόπον ρύθμισιν της κυκλοφορίας.

Η Δημοσιονομική Επιτροπή, βάσει των πληροφοριών τας οποίας κατέχει, νομίζει ότι ποσόν εκ τριών εκατομμυρίων λιρών Αγγλίας θα ενίσχυεν επαρκώς την θέσιν της Τραπεζής, εις τρόπον ώστε να δυνηθή να αναλάβη αύτη τας επαυξηθείσας ευθύνas

της.»
[...]

Ήτο φανερόν ότι αι διαπραγματεύσεις της Γενεύης θα εναυάγουν, εφόσον η διάστασις της Δημοσιονομικής Επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών και των ελληνικών οικονομικών κύκλων - δηλαδή της Εθνικής Τραπεζικής της Ελλάδος - ήτο ριζική εις ουσιώδη σημεία της τραπεζικής μεταρρυθμίσεως. Το σχέδιον της αναδιοργανώσεως των οικονομικών μας με την βοήθειαν της Κοινωνίας των Εθνών θα έπρεπε να εγκαταλειφθή.

Τότε, διά πρώτην φοράν, ο Εμμανουήλ Τσουδερός έρριψε την ιδέαν: Αντί να παραιτηθή από τας εμπορικής της εργασίας η Εθνική Τράπεζα και να περιορισθή εις εργασίας εκδοτικής Τραπεζής, να γίνη το αντίθετον. Δηλαδή να αποσπασθή το εκδοτικόν προνόμιον από την Εθνικήν Τράπεζαν, η οποία να μείνη Τράπεζα εμπορική, και να ιδρυθή νέα καθαρώς Εκδοτική Τράπεζα.
[...]

Η Διοικήσεις της Εθνικής Τραπέζης τελικώς εδέχθη το σχέδιον Τσουδερού. Το είχε δεχθή ευθύς εξ αρχής - καθώς προκύπτει από το γράμμα Τσουδερού προς Διομήδη - και η Υποεπιτροπή της Δημοσιονομικής Επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών. Το εδέχετο και ο Υπουργός των Οικονομικών της Ελλάδος Γεώργιος Καφαντάρης. Εις δηλώσεις του της 20 Ιουλίου 1927 ανακοίνωσε διά πρώτην φοράν ότι συζητούνται δύο σχέδια: το εν που αφορά την μετατροπήν της Εθνικής Τραπέζης εις Εκδοτικήν - και το άλλο την ίδρυσιν καθαρώς Εκδοτικής Τραπέζης (1).

Ο Εμμανουήλ Τσουδερός, επιστρέψας από την Γενεύην εις τας Αθήνας, έφερε μαζί του και ένα προσχέδιον Καταστατικού της Τραπεζής της Ελλάδος, καθώς και ένα σχέδιον Συμβάσεως μεταξύ Κράτους και Εθνικής Τραπέζης διά τα ζητήματα που θα προέκυπτον από την απόσπασιν του εκδοτικού προνομίου από την Εθνικήν. Τα σχέδια αυτά τα είχε επεξεργασθή η Υποεπιτροπή της Δημοσιονομικής Επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών και τα είχε εγκρίνει η ολομέλεια της ιδίας Επιτροπής.

Τότε εξεδηλώθη άλλη διαφωνία επί των σχεδίων αυτών.

Προήρχετο από το Λαϊκόν Κόμμα.
[...]

Πράγματι η Κυβέρνησις Συνασπισμού, λόγω της διαφωνίας του Λαϊκού Κόμματος, παραιτήθη. Έγινε νέα Κυβέρνησις από τα άλλα τέσσερα Κόμματα υπό την Προεδρίαν του Αλεξάνδρου Ζαΐμη.

Η νέα Κυβέρνησις ενεφανίσθη εις την Βουλήν. Και η Βουλή, απέχοντος του Λαϊκού Κόμματος (Συνεδρίασις 28 Αυγούστου 1927), ενέκρινε την γενικήν οικονομικήν πολιτικήν της Κυβερνήσεως και τας προγραμματικάς δηλώσεις του Προέδρου της Αλέξανδρου Ζαΐμη, ο οποίος είχε ζητήσει «άμεσον επιψηφισιν μέτρων συναφών προς οργάνωσιν και εύρυθμον λειτουργίαν Κεντρικής Εκδοτικής Τραπέζης.»

Δεν υπήρχον πλέον εμπόδια διά να ιδρυθή αμιγής Εκδοτική Τράπεζα, η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία μη αποβλέπouσα εις κέρδη εμπορικής Τραπεζικής θα υπηρέτει το συμφέρον μόνον του Έθνους.

Η Ελληνική Κυβέρνησις, την οποίαν εξεπροσώπει ο Υπουργός των Οικονομικών Γεώργιος Καφαντάρης και ο Γενικός Διευθυντής του Γενικού Λογιστηρίου Γεώργιος Μαντζαβίνος, το Δημοσιονομικόν Τμήμα της Κοινωνίας των Εθνών, και οι αντιπρόσωποι της Εθνικής Τραπέζης - ο Αλέξανδρος Διομήδης και ο Ιωάννης Δροσόπουλος, ως Διοικητής ο πρώτος και ως Συνδιοικητής ο δεύτερος - και ο καθηγητής Κυριάκος Βαρβαρέσος συνειργάσθησαν εις την τελικήν κατάρτισιν της διεθνούς πράξεως που επέβαλε την τραπεζιτικήν μεταρρύθμισιν εις την Ελλάδα. Είναι το Πρωτόκολλον της Γενεύης της 15 Σεπτεμβρίου 1927.

Το Πρωτόκολλον της Γενεύης με τα εξ παραρτήματά του προέβλεπε τους όρους υπό τους οποίους η Κοινωνία των Εθνών έδιδε την συγκατάθεσίν της διά την συνομολόγησιν τριμερούς δανείου προς την Ελλάδα εξ εννέα εκατομμυρίων λιρών Αγγλίας διά την σταθεροποίησιν του νομίσματος, την εκκαθάρισιν των εκκρεμών λογαριασμών του Δημοσίου κλπ. Μία από τας προϋποθέσεις διά την συγκατάθεσιν αυτήν ήτο και η ίδρυσις της Τραπέζης της Ελλάδος. Το άρθρον IV του Πρωτοκόλλου καθορίζει

σχετικώς:

«1) Νέα και ανεξάρτητος Τράπεζα, κληθησομένη «Τράπεζα της Ελλάδος», θα ιδρυθή εν Ελλάδι το ταχύτερον και θα αρχίση λειτουργούσα το βραδύτερον εξ μήνας μετά την έκδοσιν του δανείου, συμφώνως προς το σχέδιον Συμβάσεως μεταξύ της Ελληνικής Κυβερνήσεως και της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος και το σχέδιον Καταστατικού, τα προσαρτώμενα τώ παρόντι (Παραρτήματα III και IV). Η εν λόγω Τράπεζα θα εκτελή τας λειτουργίας τας ανατιθεμένας εις αυτήν υπό της ρηθείσης Συμβάσεως και Καταστατικού, ιδία δε θα πραγματοποιήση και θα διατηρή την σταθεροποίησιν του ελληνικού νομίσματος εν σχέσει προς τον χρυσόν, και την συγκέντρωσιν εις την Τράπεζαν όλων των εισπράξεων και πληρωμών του Κράτους και των κρατικών Επιχειρήσεων.

2) Η Ελληνική Κυβέρνησις αναλαμβάνει να λάβη πάντα τα αναγκαία μέτρα προς πραγματοποίησιν της νόμω σταθεροποιήσεως του ελληνικού νομίσματος εν σχέσει προς τον χρυσόν, από της ημέρας της ενάρξεως της λειτουργίας της Τραπέζης της Ελλάδος.

3) Προς σταθεροποίησιν του ελληνικού νομίσματος, το εν τρίτον του προϊόντος του δανείου (τρία εκατομμύρια λιρών Αγγλίας) θα χρησιμοποιηθή υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως δια την εξόφλησιν μέρους του Δημοσίου χρέους, το οποίον θα μεταβιβασθή υπό της Εθνικής Τραπέζης εις την Τράπεζαν της Ελλάδος.»

Μαζύ με τα παραρτήματα του Πρωτοκόλλου της Γενεύης ήτο και το Καταστατικό της Τραπέζης της Ελλάδος και η Σύμβασις της 27 Οκτωβρίου 1927 μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Εθνικής Τραπέζης, βάσει της οποίας η Εθνική Τράπεζα παρητείτο υπέρ της Τραπέζης της Ελλάδος από το εκδοτικόν της προνόμιον.

Η Γενική Συνέλευσις της Κοινωνίας των Εθνών ενέκρινε το Πρωτόκολλον και τα Παραρτήματά του εις τας 22 Σεπτεμβρίου 1927. Την 7 Δεκεμβρίου του ιδίου έτους η Ελληνική Βουλή ενέκρινε τα Νομοθετικά Διατάγματα που είχαν εκδοθή διά την κύρωσιν του Πρωτοκόλλου της Γενεύης και των Παραρτημάτων του. Την 1 Μαρτίου 1928, εξ άλλου, η Γενική Συνέλευσις των Μετόχων της Εθνικής Τραπέζης ενέκρινε

ομοφώνως την από 27 Οκτωβρίου 1927 Σύμβασιν μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Εθνικής Τραπέζης περί παραιτήσεώς της από το εκδοτικόν προνόμιον.

Ο Αλέξανδρος Διομήδης εξήγησε εις τους μετόχους της Εθνικής Τραπέζης τους λόγους που υπεχρέωναν την Εθνικήν Τράπεζαν να παραιτηθή από το προνόμιόν της και καθώριζε την πολιτικήν της νέας Τραπέζης της Ελλάδος, της οποίας έμελλε να γίνη και ο πρώτος Διοικητής.

«Ο άξων - έλεγε - της όλης εξυγιαντικής του νομίσματος πολιτικής είναι η νέα Εκδοτική Τράπεζα. Οργανούται αύτη ως τραπεζιτικόν ίδρυμα στερούμενον κατ' αρχήν ελευθέρου κερδοσκοπικού χαρακτήρος. Πάσα αυτού πράξις και ενέργεια πρέπει να έχη ως ελατήριο την οικονομικήν ωφέλειαν του συνόλου, άνευ απόψεως πορισμού κερδών. Τα κέρδη είναι πεπερασμένα, και πεπερασμένον το όριον του διανεμομένου μερίσματος.

Αυτός είναι ο απολύτως ισχυρός λόγος δι' ον επεβάλλετο η απόσχις της εκδοτικής λειτουργίας από της μέχρι τούδε ασκούσης ταύτην Εθνικής Τραπέζης. Αύτη, σύμφωνα με μακράν παράδοσιν εις ην ακλονήτως έμενε πιστή, ήσκησε βεβαίως πάντα τα έργα της με πνεύμα κοινωφελούς Οργανισμού, αποβλέπουσα συνεχώς εις την εξυπηρέτησιν πρωτίστως του κοινού συμφέροντος. Ηθικοί όμως λόγοι επέβαλλον εις αυτήν τούτο, ουχί οικονομική και νομική υποχρέωσις.

Σήμερον δεν ήτο πλέον οικονομικώς δυνατόν η Εθνική Τράπεζα, ως είχεν εξελιχθή μετά υπερογδοηκονταετή βίον, να ασκή και το εκδοτικόν δικαίωμα. Η σύγκρουσις μεταξύ των δύο ιδιοτήτων, Τραπέζης Εκδοτικής κοινής ωφελείας και Τραπέζης ιδιωτικής στηριζομένης επί καταθέσεων τας οποίας πρέπει κερδοσκοπικώς να χρησιμοποιήση, θα ήτο μοιραία, μοιραίον δε θα ήτο ότι θα κατίσχυεν η δευτέρα ιδιότης ως ισχυροτέρα και επιβλητικωτέρα, μοιραία δε οπωσδήποτε θα ήτο η συνεχής υπόνοια ότι η έκδοσις, ήτις θέτει εις χείρας της ασκούσης το δικαίωμα τούτο Τραπέζης όπλον οικονομικώς ακαταμάχητον, δεν ωρμήθη εξ απόψεως καθαρώς αντικειμενικών.

Ο οργανισμός των εκδοτικών Τραπεζών εις όλα πλέον τα Κράτη, τα εισελθόντα εις τον δρόμον της νομισματικής εξυγιάνσεως, αποτελεί συμβιβασμόν μεταξύ των οξυτάτων αντιθέσεων τας οποίας εμφανίζουν αι ανταγωνιζόμεναι αλλήλας κοινωνικαί και οικονομικαί αντιλήψεις αι θεωρητικώς αδιάλλακτοι. Είναι απόλυτος ανάγκη όμως - και τυφλός είναι όστις δεν βλέπει την ανάγκην ταύτην - να υπάρχη, εν μέσω της πολυσυνθέτου οικονομικής ζωής των συγχρόνων κοινωνιών, οργανισμός ισχυρός αλλά και εξ υποχρεώσεως νομικής ανιδιοτελής, όστις να ασκή την κανονιστικήν του λειτουργίαν προς διατήρησιν κατά το δυνατόν της εκάστοτε απειλουμένης οικονομικής ισορροπίας.

Την αποστολήν και το καθήκον αυτό θα έχη παρ' ημίν η Εκδοτική Τράπεζα υπό την επωνυμίαν
«Τράπεζα της Ελλάδος».

Η Τράπεζα της Ελλάδος ήτο πλέον γεγονός. Εν τω μεταξύ, το τριμερές Ελληνικόν Δάνειον των εννέα εκατομμυρίων αγγλικών λιρών είχε εκτεθή εις δημοσίαν εγγραφήν εις το Λονδίνον και την Νέαν Υόρκην εις τας 31 Ιανουαρίου 1928, και είχε καλυφθή πέντε φορές μέσα εις ολίγας ώρας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος εθεμελιώοντο με καλούς οiwονούς. Με καλὰς ελπίδας.

(1) Η πρώτη νύξις εις τον τύπον έγινε εις άρθρον του «Οικονομικού Ταχυδρόμου» της 17ης Ιουλίου 1927 που έλεγε: «Έχοντες υπ' όψιν την μέχρι τούδε δράσιν της Εθνικής Τραπεζης ως καθαρώς τραπεζιτικού οργανισμού, ρίπτομεν την ιδέαν της διατηρήσεως του Ιδρύματος με όλους τους κλάδους των τραπεζιτικών εργασιών εις τους οποίους ασχολείται σήμερον, και την ίδρυσιν Εθνικής Εκδοτικής Τραπεζης της Ελλάδος προς άσκησιν του εκδοτικού δικαιώματος και την διενέργειαν της ταμειακής διαχειρίσεως του Κράτους».